

PÄÄKIRJOITUS

Taloukasvun (ihme)lääkettä etsimässä

Mika Maliranta

Suomen kansantalous ja julkinen talous voivat huonosti. Reaalinen kansantuote ei ole kasvanut pariin kymmeneen vuoteen juuri lainkaan, julkisen talouden velka suhteessa kansantuotteeseen on kasvanut korkeaksi ja julkisen talouden alijäämä on nyt ammottava. Miten tällaista potilasta olisi hoidettava? Talouspolitiikan suunnittelijat ja päättäjät haluaisivat taloustieteilijöiltä talouspoliittisia suosituksia taloukasvun edistämiseksi. Se on ymmärrettävä toivomus, sillä kuuluhan kysymys taloustieteen tutkimusalaan, tarkemmin sanottuna talouden kasvututkimukseen, jossa on tehty merkittäviä edistysaskeleita viimeisen muutaman vuosikymmenen aikana (Akcigit ja Van Reenen 2023; Maliranta 2021).

Kun potilas tulee hoitoon, lääkäri aloittaa hoidon diagnosoinnilla. Jos potilaan tila on vakava, niin ensin jäljitellään ennen kaikkea vaarallisia tauteja. Kun kyseessä on suurista talousongelmista kärsivä kansantalous, ensimmäisiä selvitettäviä kysymyksiä on, onko esimerkiksi johonkin kansantalouden kannalta keskeiseen toimialaan iskenyt vahingollinen teknologia-sokki tai muu senkaltainen häiriö – sellainen, jonka tuhoisat vaikutukset leviävät muillekin

sektoreille (ks. esim. Guerrieri, Lorenzoni, Straub, ja Werning 2022).

Suomen yrityssektori vajosi suureen tuottavuuskuoppaan 2010-luvun alkupuolella. Tärkein syy oli Nokian matkapuhelinvalmistuksen nopea luhistuminen. Suomessa tuhoutui lyhyellä aikavälillä suuri määrä sellaisia työpaikkoja, joissa aikaisemmin oli syntynyt paljon arvonlisäystä tehtyä työtuntia kohti (Maliranta 2011). Voisiko tuo olla Suomen kansantalouden ja julkisen talouden nykyisten ongelmien syy? Kyse on kuitenkin vain yhdestä yrityksestä ja siitä on jo pitkä aika.

Tutkimuksessa on kiinnitetty huomiota talouskehityksen granulaariseen luonteeseen – yksittäisellä yrityksellä tai toimialalla voi olla yllättävän laajavaikutteisia talousvaikutuksia (Gabaix, 2011). OECD:n tekemässä tutkimuksessa esitettiin empiiristä näyttöä siitä, että Nokian kriisillä oli hyvin merkittävä kielteinen vaikutus Suomen tuottavuuskehitykseen, kun otetaan huomioon sekä sen suorat että epäsuorat vaikutukset (Calligaris, Jurvanen, Lassi, Manaresi ja Verlhac 2023).

Mika Maliranta, FT (taloustiede) (mika.maliranta@labore.fi) on Kansantaloudellisen aikakauskirjan toimituskunnan jäsen. Hän on Laboren johtaja ja professorina Turun yliopiston kauppa- ja talousakatemian, lainsäädännön arviointineuvoston varapuheenjohtaja, tuottavuuslautakunnan jäsen ja OECD:n toimiala-analysityöryhmän (WPIA) puheenjohtaja.

Tutkimuskirjallisuudessa on kiinnitetty huomiota tuottavuusvaikutusten huomattavan pitkiin viipeisiin. Yritysten tutkimus- ja kehitystoiminnan (t&k) muutosten vaikutukset näkyvät niissä vasta useiden vuosien päästä (Aghion, Bergeaud, Lequien ja Melitz 2024; Ali-Yrkkö ja Maliranta 2006). Kansantaloudelliset tuottavuusvaikutukset ovat vielä hitaampia – ne näkyvät täysimääräisesti vasta sen jälkeen, kun uusi teknologinen tieto on levinnyt taloudessa ja yritysraenteet ovat uudistuneet, eli talous on käynyt läpi koko luovan tuhon prosessin (Aghion, Akcigit ja Howitt 2014). Tähän voi mennä helposti vuosikymmen tai enemmän (Foster, Grim, Haltiwanger ja Wolf 2021; Hausman 2022; Hyytinen ja Maliranta 2013).

Suomen yrityssektorin tuottavuuskuopan pohja oli 2010-luvun puolivälissä eli sinne tömähdettiin jo noin kymmenen vuotta sitten. Toisaalta uusiin innovaatioihin pohjautuva yrittäjyys ja uusien yritysten alalle tulo ovat tärkeä osa tilanteen korjautumista (Acemoglu, Akcigit ja Celik 2022; Botelho, Fehder ja Hochberg 2021). Tällainen yrittäjyys alkoi Suomessa voimistua merkittävästi jo ennen 2010-luvun alkua (Fornaro ja Maliranta 2024).

Suomalaisessa talouskeskustelussa kasvu-lääkereseppejä on haettu ennen kaikkea Ruotsista. Tämä on perusteltua, koska Ruotsi on monessa suhteessa Suomen kaltainen maa ja lisäksi sen talouskehitys on ollut erittäin menestyksellistä viimeisen kahden vuosikymmenen ajan. Useinhan ajatellaan niin, että menestyjästä kannattaa ottaa oppia. Paljon huomiota on saanut Ruotsin vuonna 2005 tekemä päätös poistaa perintövero. Päätös oli taloudellisesti vähäpätöinen, sillä perintöveron tuotto oli Ruotsissa alle 0,2 prosenttia BKT:stä eikä tutkimuskirjallisuus muutenkaan anna tukea käsitykselle, että tuollaisella veroratkaisulla voisi olla merkittäviä pit-

käaikaisia kasvuvaikutuksia (Matikka, Alasalmi, Giacobasso ja Toikka 2025).

Vähemmän on puhuttu pian sen jälkeen (vuonna 2007) Ruotsissa tehdystä päätöksestä poistaa varallisuusvero. Se on kiinnostava ratkaisu kahdesta syystä. Ensiksi samanlainen päätös on tehty myös Tanskassa (vuonna 1997) ja Suomessa (2006). Toiseksi Tanskan ja Ruotsin kokemuksista on tehty korkeatasoinen tieteellinen tutkimus (Jakobsen, Kleven, Kolsrud, Landais ja Muñoz 2024). Analyysissä tarkasteltiin mm. vaikutuksia ihmisten liikkuvuuteen maan rajojen yli ja tästä koituvia talousvaikutuksia – näkökohta, johon suomalaisessa perintöverokeskustelussa on toistuvasti viitattu ja merkityksestä spekuloitu. Analyysin johtopäätös oli, että Skandinavian maissa varallisuusverojen poistaminen ei lähellekään maksanut itseään takaisin. Tutkijat myös arvioivat, että sosiaalisen hyvinvoinnin näkökulmasta varallisuusveron poistamisen vuoksi menetetyt tulot olisi ollut järkevämpää käyttää muuhun tarkoitukseen.

Pohjoismaat ovat alentaneet yhteisöveroa vuorotahtiin. Joku voisi kysyä, onko tässä kilvoittelussa mitään pohjaa, saati järkeä. Suomi on pysytellyt tässä kilvassa eturintamassa, eivätkä aikaisemmat tulokset tosiaan näytä ainakaan kovin rohkaisevilta. Tämä ei ole kuitenkaan lannistanut Suomen hallitusta nyt taas yrittämästä saada aikaan kasvuvaikutusta tällä keinolla. Yhteisöveron alentaminen toki lisää yritysten kannustimia investoida. Iso osa verohyödyistä menee kuitenkin palkkioksi suurten vanhojen yritysten aikaisemmista investoinneista. Siksi tämä lääke on karvas julkiselle taloudelle.

Toki vanhat suuret yritykset saattavat nyt toteuttaa joitakin sellaisia uusia investointeja, jotka olisivat muuten jääneet toteutumatta. Nämä investoinnit olivat kuitenkin arvoitu alun perin rajatapauksiksi. On ilmeistä, että niiden tuotta-

vuusvaikutus on paljon vähäisempi kuin niiden investointien, jotka olisivat toteutuneet myös aikaisemmalla korkeammalla yhteisöverokannalla (vrt. Kangasharju 2024). Tästäkään näkökulmasta ei ole kovin yllättävää, että tutkimuskirjallisuuden perusteella yritysverotuksen keventämisen dynaamiset vaikutukset näyttävät tyyppillisesti olevan jotain olemattoman ja vähäpätöisen välillä (Gechert ja Heimberger 2022).

Pitkän aikavälin talouskasvun vahvistamiseen ei ole helppoja nopeavaikutteisia lääkkeitä. Kun tuottavuusongelma on kroonistunut, tarvitaan monipuolinen ja erityisesti pitkäjänteinen hoito-ohjelma, jossa toimenpiteet täydentävät ja vahvistavat toisiaan. Tämä on Akcigitin ja kumppanien (2025) tuoreen tutkimuksen keskeinen opetus. Suomen talouspolitiikan kannalta tutkimus on erityisen kiinnostava. Kyseessä on huolellisesti laadittu ja arvostetussa aikakauskirjassa julkaistu tutkimus, jossa selvitettiin Tanskassa vuosituhatien alkupuolella toteutettua merkittävää koulutus- ja innovaatiopolitiikan reformia (*”Innovation Denmark”*) käyttämällä laajoja rekisteriaineistoja. Tulokset ovat kiinnostavia myös siksi, että Tanskan taloudellinen menestys on ollut tällä vuosituhatennalla erinomainen.

Yksi osa Tanskan uudistusta oli tutkijakoulutuspaikkojen voimakas lisääminen. Tanskan hallitus vaati yliopistoja kaksinkertaistamaan tohtoriopiskelijoiden määrän kymmenessä vuodessa. Vuotuinen tutkijakoulutettavien sisääntulo kasvoi noin 1200:sta lähes 2400:aan vuosina 2002–2012. Kyseessä ei ollut mikään lyhytjänteinen, saati pikkuinen pilotti. Painopiste oli erityisesti luonnontieteissä, teknologiassa, lääketieteessä ja ICT-alalla. Toinen uudistuksen osa oli t&k-toiminnan tukeminen. Yritysten tutkimus- ja kehitystoiminnan julkisia tukia lisättiin merkittävästi. Merkillepantavaa oli, että

rahoitusta kohdistettiin myös yliopistojen tutkimusinfraan ja tutkijakoulutusohjelmien kehittämiseen. Kolmas osa oli korkeakoulutuksen saavutettavuuden parantaminen. Erilaisia opintotukia ja koulutusrahoitusinstrumentteja laajennettiin, jotta erityisesti taloudellisesti heikomista taustoista tulevat lahjakkaat yksilöt voisivat hakeutua tohtoriopintoihin.

Tutkimuksen tulosten opetukset olivat selvät. Koulutus- ja innovaatiopolitiikka kannattaa yhdistää: pelkät yritysten t&k-tuet eivät riitä. Korkeakoulutukseen kannattaa panostaa, jotta yritykset onnistuvat palkkamaan t&k-hankkeisiin ja niiden tuotoksien kaupallistamiseen kyvykkäitä työntekijöitä ja jotta ne saavat t&k-panostuksistaan täyden hyödyn irti. Taloudellisten esteiden poistaminen tutkijauralta voi tuoda innovaatiosektorille lahjakkuuksia, jotka muuten jäisivät hyödyntämättä (Bell, Chetty, Jaravel, Petkova ja Van Reenen 2019; Van Reenen 2022).

Pitkien aikajänteiden merkitystä ei voi ylikorostaa. Varsinkin koulutuspolitiikkatoimien vaikutukset alkavat näkyä kunnolla vasta kymmenen vuoden päästä. Joskus ne vaikuttavat vasta seuraavaan sukupolveen, kuten suomalaisella aineistolla tehty tutkimus keksijöistä osoittaa (Aghion, Akcigit, Hyttinen ja Toivanen 2023).

Sama pätee perustutkimukseen. Merkittävimmät tuottavuusvaikutukset rakentuvat lopulta korkeakouluissa tapahtuvan perustutkimuksen päälle (Akcigit, Hanley ja Serrano-Velarde 2021). Pitkäjänteistä perustutkimusta tuetaan parhaiten yliopistosektorin perusrahoituksella. Lyhytjänteisellä rahoituksella ei välttämättä onnistuta muuttamaan tutkimuksen suuntaa (Myers, 2020). Kun kyse on akateemiseen tutkimukseen pohjautuvista tuottavuusvaikutuksista, viive voi olla helposti parinkymmenen vuoden mittainen tai jopa pidempi (Adams 1990).

Nopeavaikutteista talouskasvun ihmelääkettä ei taida olla olemassa, ainakaan taloustieteellinen tutkimus ei ole sellaista kyennyt tunnistamaan. On täysin ymmärrettävää, että talouspolitiikan päättäjien kärsivällisyys on

koetuksella näinä hektisten poliittisten suhdanteiden aikoina, mutta kroonisen talouspotilaan hoidossa pitkäjänteisyys ja ennakoitavuus ovat vastuullisen talouspolitiikan harjoittajan hyveitä. □

Kirjallisuus

- Acemoglu, D., Akcigit, U., ja Celik, M. A. (2022), "Radical and incremental innovation: The roles of firms, managers, and innovators", *American Economic Journal: Macroeconomics* 14(3): 199–249.
- Adams, J. D. (1990), "Fundamental Stocks of Knowledge and Productivity Growth", *Journal of Political Economy* 98(4): 673–702.
- Aghion, P., Akcigit, U., ja Howitt, P. (2014). Chapter 1 – What Do We Learn From Schumpeterian Growth Theory? Teoksessa P. Aghion ja S. N. Durlauf (toim.), *Handbook of Economic Growth* Vol. 2, Elsevier: 515–563, <https://doi.org/http://dx.doi.org/10.1016/B978-0-444-53540-5.00001-X>.
- Aghion, P., Akcigit, U., Hyytinen, A. ja Toivanen, O. (2023), "2022 Klein Lecture Parental Education and Invention: The Finnish Enigma", *International Economic Review* 64(2): 453–490.
- Aghion, P., Bergeaud, A., Lequien, M. ja Melitz, M. J. (2024), "The heterogeneous impact of market size on innovation: Evidence from French firm-level exports", *Review of Economics and Statistics* 106(3): 608–626.
- Akcigit, U., Hanley, D. ja Serrano-Velarde, N. (2021), "Back to basics: Basic research spillovers, innovation policy, and growth", *The Review of Economic Studies* 88(1): 1–43.
- Akcigit, U., Pearce, J. ja Prato, M. (2025), "Tapping into talent: Coupling education and innovation policies for economic growth", *Review of Economic Studies*, 92(2), 696–736.
- Akcigit, U., ja Van Reenen, J. (toim.). (2023), *The Economics of Creative Destruction: New Research on Themes from Aghion and Howitt*, Harvard University Press.
- Ali-Yrkkö, J. ja Maliranta, M. (2006), "Impact of R&D on productivity: Firm-level evidence from Finland", ETLA Discussion Papers (No. 1031).
- Bell, A., Chetty, R., Jaravel, X., Petkova, N., ja Van Reenen, J. (2019), "Who becomes an inventor in America? The importance of exposure to innovation", *The Quarterly Journal of Economics*, 134(2), 647–713.
- Botelho, T. L., Fehder, D., ja Hochberg, Y. (2021), "Innovation-driven entrepreneurship", National Bureau of Economic Research, No. w28990.
- Calligaris, S., Jurvanen, O., Lassi, A., Manaresi, F. ja Verlhac, R. (2023), "The slowdown in Finnish productivity growth: Causes and consequences", OECD Science, Technology and Industry Policy Papers, February 2023, No. 139.
- Fornaro, P. ja Maliranta, M. (2024), "Yritysten t&k-toiminnan rakenne ja uudistuminen: tuottavuuden nousun enteitä?", Labore, Analyysi 2024/2.
- Foster, L., Grim, C., Haltiwanger, J. ja Wolf, Z. (2021), Innovation, Productivity Dispersion, and Productivity Growth. Teoksessa C. Corrado, J. Haskel, J. Miranda, & D. Sichel (toim.), *Measuring and Accounting for Innovation in the Twenty-First Century*, 103–136, The University of Chicago Press.
- Gabaix, X. (2011), "The granular origins of aggregate fluctuations", *Econometrica* 79(3): 733–772.

- Gechert, S. ja Heimberger, P. (2022), "Do corporate tax cuts boost economic growth?", *European Economic Review* 147: 104157.
- Guerrieri, V., Lorenzoni, G., Straub, L. ja Werning, I. (2022), "Macroeconomic implications of COVID-19: Can negative supply shocks cause demand shortages?", *American Economic Review* 112(5): 1437–1474.
- Hausman, N. (2022), "University Innovation and Local Economic Growth", *The Review of Economics and Statistics* 104(4): 718–735.
- Hyytinen, A. ja Maliranta, M. (2013), "Firm lifecycles and evolution of industry productivity", *Research Policy* 42(5): 1080–1098.
- Jakobsen, K., Kleven, H., Kolsrud, J., Landais, C. ja Muñoz, M. (2024), "Taxing top wealth: Migration responses and their aggregate economic implications", National Bureau of Economic Research working paper No. 32153.
- Kangasharju, A. (2024), "Yhteisöveron lasku on arvioitua kannattavampaa", Etlä Muistio nro 151.
- Maliranta, M. (2011), "Suuri kuoppa; Suomen hyvät työllisyysluvut kätkevät tuottavuuden romahduksen", EVA analyysi, nro. 18.
- Maliranta, M. (2021), "Luova tuho" talouskasvussa sekä talouskasvun tutkimuksessa ja opetuksessa", *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 117(3): 472–476.
- Matikka, T., Alasalmi, J., Giacobasso, M. ja Toikka, M. (2025), "Selvitys perintöveroista ja siirtymisestä perintöverosta luovutusvoittoveroon", VATT Muistiot 77.
- Myers, K. (2020), "The elasticity of science", *American Economic Journal: Applied Economics* 12(4): 103–134.
- Van Reenen, J. (2022), "Innovation and Human Capital Policy", teoksessa Goolsbee, A. ja Jones, V.F. (toim.), *Innovation and Public Policy*, 61–84, University of Chicago Press.